

Rehberlik Araştırma Merkezlerinde Eğitsel Değerlendirme Yapan Personelin Çoklu Yetersizliği Olan Bireyleri Değerlendirme Süreçlerine İlişkin Görüşleri

Evgin ÇAY¹ , Tuğba SİVRİKAYA² , Müzeyyen ELDENİZ ÇETİN³

Öz: Gerçekleştirilen araştırmada, Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde (RAM) eğitsel değerlendirme yapan personelin çoklu yetersizliğe (ÇY) sahip bireyleri değerlendirme sürecine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Dördü kadın, beşi erkek olmak üzere toplam dokuz RAM çalışanı araştırmanın katılımcılarını oluşturmuştur. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak veriler toplanmıştır. Görüşmeler 7-17 dk arasında sürmüş olup görüşmelerden elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Araştırmanın sonucunda katılımcılar, ÇY olan bireylerin ebeveynlerinin bireysel çabasıyla ve okulların yönlendirmesiyle eğitsel değerlendirme ve yerleştirme için RAM'a başvurduklarını, eğitsel değerlendirme yaparken mevcut ölçme araçlarını kullandıklarını, ÇY olan çocukları eğitim ortamına yerleştirmeye karar vermede ve öğrenciyi yerleştirme sürecinde ebeveynleri ikna etmede güçlükler yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencileri eğitim ortamlarına yerleştirmede; öğrencinin gideceği okulun uzaklığı, öğrenci servisi, dersliklerin fiziki yapılarının ve imkânlarının göz önüne alındığına yönelik görüş bildirmişlerdir. Çocuğun engel durumuna, velinin isteğine ve çocuğun ilerleme durumuna göre destek eğitim sağlandığını, değerlendirirken ailelerin onayının alındığını ve aile katılımı için ailelerin bilgilendirildiğini belirtmişlerdir. Eğitsel değerlendirme ve yerleştirme sürecinde özel eğitim öğretmenleri, rehber öğretmen/psikolojik danışman, aile ve okul idarecilerinin yer aldığı ifade etmişlerdir. Eğitsel değerlendirme ve yerleştirme süreçlerinin iyileştirilmesine yönelik önerilere yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Rehberlik araştırma merkezi, çoklu yetersizlik, çoklu yetersizliği olan birey, eğitsel değerlendirme

The Opinions of Teachers Who Carry Out Educational Assessment in Guidance and Research Centers on the Assessment Process of Individuals with Multiple Disability

Abstract: The purpose of this paper is to determine the opinions of the teachers, who perform educational assessment in the Guidance and Research Centers (GRC), regarding the assessment process of individuals with multiple disabilities (MD). A total of nine teachers working in guidance and research centers, four

Geliş tarihi/Received: 24.04.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 19.11.2022

Makale Türü: Araştırma Makalesi

*Bu çalışmanın bir bölümü 17. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Eğitimi kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Dr. Cumhuriyet Ortaokulu, evgincay35@gmail.com, 0000-0002-1199-3939

² Dr. Öğr. Üyesi, Bolu Abant İzzet Baysal, Özel Eğitim, tugba.sivrikaya@gmail.com, 0000-0003-0707-1023

³ Doç. Dr. Bolu Abant İzzet Baysal, Özel Eğitim, meldeniz1@hotmail.com, 0000-0001-9231-7344

Atf için/To cite: Çay, E., Sivrikaya, T., & Eldeniz Çetin, M. (2022). Rehberlik araştırma merkezlerinde eğitsel değerlendirme yapan personelin çoklu yetersizliği olan bireyleri değerlendirme süreçlerine ilişkin görüşleri. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 1047-1067. <https://doi.org/10.33711/yyuefd.1108291>

women and five men, participated in the study. The study was prepared according to the qualitative research design and the data were collected with the semi-structured interview technique. The interviews lasted between 7-17 minutes. The data obtained from the interviews were analyzed with the descriptive analysis technique. As a result of the study, the participants stated that for educational assessment and placement, individuals with MD apply to GRC with the individual effort of their parents and with the guidance of their schools; that they use the current assessment tools in educational evaluations; and that they have difficulties in deciding to situate children with MD in the educational settings and in convincing the parents during the placement process. They claimed that the distance to the school, the school bus, and the physical structures and facilities of the classrooms are taken into consideration in placing students in educational settings. The participants also reported that support education is provided according to the child's disability, parents' request and the child's progress. The parents' consent is obtained during assessment, and they are informed for family participation. It was stated that special education teachers, guidance counselor/psychological counselor, family and school administrators play role in the educational assessment and placement process. The study ends with recommendations for improving the educational assessment and placement processes.

Keywords: Guidance and research center, multiple disability, individual with multiple disability, educational assessment

Giriş

Çoklu yetersizlik (ÇY), bir yetersizliğe başka bir yetersizliğin eşlik etmesi olarak tanımlanmakla birlikte çeşitli yetersizlik kombinasyonlarını barındırabilmektedir. Örneğin, zihin ve işitme yetersizliği, zihin ve fiziksel yetersizlik, otizm spektrum bozukluğu ve görme yetersizliği gibi. ÇY olan bireyler, birden fazla yetersizlikten etkilenen bireyler olup oldukça heterojen bir gruba ifade etmektedir. ÇY olan bireylerin etkilendikleri yetersizlik türleri ve etkilenme dereceleri farklılaşmakla birlikte eğitsel performansları da farklılık göstermektedir. Başka bir ifade ile çoklu yetersizliği olan bireylerin farklılıkları benzerliklerinden fazladır (Akçamete, 1992). Bu nedenle, ÇY olan bireylerin tanılama ve değerlendirmesinde disiplinler arası ve işbirlikçi bir yapı içerisinde, eğitimciler, terapistler, yardımcı personel gibi ilgili tüm meslek elemanlarının ve ailenin söz sahibi olduğu bir ekibin karar verici olması, değerlendirmenin temelini oluşturmaktadır (Carnaby, 2007; Cass vd., 1998; Dosen, 2015; Nakken ve Vlaskamp, 2007; Hoevenaars-van den Boom vd., 2009)

Günümüz özel eğitim yaklaşımlarında ÇY olgusu ve ÇY olan bireylerin eğitsel gereksinimlerinin belirlenmesi ve bu bireylerin ihtiyaç ve yeteneklerine uyarlanacak eğitim çalışmalarının planlanması açısından giderek daha fazla önem kazanmaktadır. ÇY olan bireyleri değerlendirme süreçlerinde yaşanan sınırlılıklar, bu bireylerin öğrenme kapasitelerinin doğru bir şekilde değerlendirilmesine de engel olabilmektedir. ÇY olan bireylerin dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi, eğitimi planlamanın ve yerleştirmenin temel basamağı olduğu için çok önemlidir. ÇY olan bireylerin eğitsel değerlendirme süreçleri kullanılan teknikler bakımından incelendiğinde, doğrudan gözlem (Carnaby, 2007; Nakken ve Vlaskamp, 2007), yakınlarına sorma (Carnaby, 2007) ve standart bir ölçme aracı kullanma (Cass vd., 1998; Matson; 1994; Van der Putten vd., 2005) gibi tekniklerin yer aldığı görülmüştür. ÇY olan bireylerin değerlendirmesinde standart testlerin kullanımının alan yazında çokça tartışıldığı görülmüştür. Kimi araştırmacılar ÇY olan bireylerin karmaşık yetersizlik durumları ve kendine özgü iletişim biçimleri nedeniyle standart testlere dayalı bir yaklaşım yerine alternatif değerlendirme yöntemlerini benimserken (Hoevenaars-van den Boom vd., 2009; Horrocks, 2010; Nakken ve Vlaskamp, 2007), kimi araştırmacılar ise müdahale planının geliştirilmesinde uygulamaya dönük fikirler sağlaması açısından standart testlerden de yararlanılabileceğini belirtmişlerdir (Matson, 1994; Van der Putten vd., 2005). Öte yandan, bir değerlendirme aracında katılımcıların büyük kısmının en düşük ya da en düşük performansa çok yakın performans göstermesi anlamına gelen taban etkisi nedeniyle

yaygın kullanılan standart ölçme araçlarının, ÇY olan bireylerde yararlı bilgi sağlama olasılığı düşük görülmektedir. Bu nedenle spesifik olarak ÇY olan bireyleri değerlendirmede kullanılmak üzere bazı değerlendirme araçları geliştirilmiştir (Foreman, 2009). Ancak ne yazık ki, ülkemizde özellikle ÇY olan bireylere yönelik olarak geliştirilmiş ya da uyarlanmış bir değerlendirme aracı bulunmamaktadır.

ÇY olan bireylerin değerlendirmesi, bireylerin gelişim süreçlerinde gözlenen değişimlerin belirlenmesi, aynı zamanda değerlendirme görevini yürüten uzmanların önereceği eğitim programlarını, yöntemleri ve yerleştirme kararlarını etkileyecektir (Nakken ve Vlaskamp, 2007). Birden fazla yetersizliğin bireyde oluşturduğu etkiler ve bu etkilerin bireylerin performansı üzerindeki yansımalarını tespit edebilmek, başka bir ifade ile ÇY olan bireyleri değerlendirmek oldukça zor ve karmaşık bir süreç olabilmektedir. Bu süreci yönetme sırasında güçlükler yaşanmaktadır. Carnaby, (2007) yaptıkları araştırmada ÇY olan bireylerin değerlendirmesinde tanılamadan kaynaklı, beslenmeyle ilgili, duruş ve buna bağlı olarak fiziksel imkânlarla erişimle ilgili, görme ve işitme duyuları ile ilgili, epilepsi ve diğer tıbbi rahatsızlıklarla ilgili, iletişim ve yetersizlikle ilgili sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bunların yanında değerlendirme araçlarının hassasiyeti, değerlendirme süresi ile ilgili problemler de yaşanmaktadır (Cass vd., 1998).

ÇY olan bireylerin eğitsel değerlendirme ve tanılama süreçleri genel olarak gözden geçirildiğinde, değerlendirmenin gelişimsel ve aşamalı bir süreç izlediği; aile, öğretmenler, terapistler, psikologlar ile diğer uzmanların işbirliğini gerektirdiği; ÇY olan bireylerin kendilerine özgü yetersizlik durumlarına uygun olarak detaylı ve tüm gelişim alanlarına ilişkin bilgilerin toplandığı bir değerlendirme sürecinin kullanılmasının gerekli olduğu görülmektedir (Eldeniz Çetin, 2021). Yurtdışında yapılan çalışmalara bakıldığında ÇY olan bir bireyin tıbbi tanılmasının hemen ardından, bireyselleştirilmiş eğitim programının oluşturulması için aile ve diğer uzmanların dâhil olduğu disiplinler arası bir ekip oluşturulduğu ve işlevsel bir değerlendirme modeli çerçevesinde bireyin etkinliklerinin ve işlevsellik düzeyinin değerlendirildiği görülmektedir. ÇY olan bireylerin işlevsel değerlendirmesi, bireyin doğal ortamlarda ortaya çıkan becerileri hakkında detaylı bilgilerin toplanmasını kapsamaktadır (Grisham-Brown, 2000; Nakken ve Vlaskamp, 2007). Türkiye’de ÇY olan bireylerin eğitsel değerlendirme ve tanılama süreçlerinin işleyişini düzenleyen işlem adımları, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği [ÖEHY] (2018) ile belirlenmiştir. Buna göre, ÇY olan bireylerin değerlendirmesi, tüm yetersizlik türlerinde olduğu gibi Rehberlik Araştırma Merkezleri (RAM) tarafından yürütülmekte olup süreçle ilgili iş ve işlemler RAM’larda oluşturulan özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından yapılmaktadır. Bu kurulun üyeleri arasında rehber öğretmen/psikolojik danışman, özel eğitim öğretmeni ve öğrenci velisi bulunmaktadır.

Türkiye’de RAM personelinin eğitsel değerlendirme sürecinde yaşadıklarının belirlenmesine yönelik yapılan araştırmalar incelendiğinde, RAM’ların özellikle özel eğitim bölümlerinde yıllar içerisinde artan bir iş yoğunluğunun oluşu, eğitsel tanılama ve değerlendirmede kullanılan standart ölçme araçlarının yetersizliği ve güncelleme gereksinimi, eğitsel tanılama ve değerlendirme süreçlerine ailelerinin katılımının sağlanmasındaki güçlükler ve personel yetersizliği gibi pek çok sorunun yaşandığı görülmektedir (Adıgüzel vd., 2017; Avcıoğlu, 2012; Bozkurt, 2009; Çuhadar, 2017; Göksoy ve Öksüz, 2019; Kaplan Şahin, 2016; Kırbıyık, 2011; Uğurlu, ve Kayhan, 2018; Öz, 2012; Özak vd., 2008; Yurtsever, 2013). ÇY olan bireylerin eğitsel değerlendirme ve tanılama süreçlerinin etkili bir şekilde yürütülebilmesi için değerlendirmenin aile ile birlikte alan uzmanlarının işbirliği içinde olduğu, tüm gelişim alanlarına ilişkin bilgilerin

toplandığı bütünsel bir yaklaşımın ele alınması gerekmektedir (Eldeniz Çetin, 2021). Yurtdışındaki uygulamalarda ÇY olan bir bireyin tıbbi tanınmasının hemen ardından, eğitsel değerlendirme için değerlendirme ekibinin toplandığı ve bireyin işlevsellik düzeyinin farklı veri toplama araçlarıyla değerlendirildiği görülmektedir. (Grisham-Brown, 2000; Nakken ve Vlaskamp, 2007). ÇY olan bireylerin değerlendirme süreçlerinde yetersizliklere özgü değerlendirme yöntemlerinin ve araçlarının çok yönlü bir şekilde kullanılması gerektiği göz önünde bulundurulduğunda, bu bireylerin değerlendirme süreçlerinin çok daha zorlayıcı olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle bu araştırmada RAM'larda eğitsel değerlendirme yapan personelin ÇY olan bireyleri değerlendirme süreçlerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi hedeflenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Yapılan araştırmanın genel amacı; RAM'da eğitsel değerlendirme yapan personelin ÇY olan bireyleri değerlendirme süreçlerine ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Personelin, ÇY olan bireylerin RAM'a başvurma sürecine yönelik görüşleri,
2. Personelin, ÇY olan bireylerin eğitsel açıdan değerlendirme ve yerleştirme sürecine yönelik görüşleri ve
3. Personelin, ÇY olan bireyleri daha iyi değerlendirmek ve eğitim ortamına yerleştirmek için görüş ve önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, ÇY olan bireylerin, RAM'da gerçekleşen değerlendirme süreçlerinin nasıl gerçekleştiği, RAM çalışanlarının görüşleriyle belirlenmesi amaçlandığından nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji yani olgu bilim deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji bireylerin herhangi bir olay ya da olgu üzerine olan deneyimlerini ve yaşantılarını ortaya koymayı amaçlayan (Schram, 2003) bir desendir.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını belirlemede kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu bölümde katılımcılara ilişkin demografik bilgilere yer verilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını RAM'da çalışan personel oluşturmaktadır. Katılımcılara ait demografik bilgilere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1

Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Mezun Olduğu Bölüm
K1	E	43	Özel eğitim
K2	K	25	Psikolojik danışma ve rehberlik
K3	E	43	Psikolojik danışma ve rehberlik
K4	E	27	Psikolojik danışma ve rehberlik
K5	K	32	Psikolojik danışma ve rehberlik

K6	E	32	Psikolojik danışma ve rehberlik
K7	E	41	Özel eğitim
K8	K	43	İşletme
K9	K	39	Özel eğitim

Tablo 1’de araştırmaya katılan Rehberlik Araştırma Merkezlerinde çalışan personelin demografik bilgileri incelendiğinde; katılımcıların beşi erkek, dördü kadındır. Araştırmaya katılan Rehberlik Araştırma Merkezlerinde çalışan personelin yaşları 25-43 arasında değişmekte olup üçü özel eğitim, beşi psikolojik danışma ve rehberlik, biri ise işletme lisans bölümü mezunudur.

Verilerin Toplanması

Araştırmada, RAM’da eğitsel değerlendirme yapan personelin ÇY olan bireyleri değerlendirme süreçlerine ilişkin görüşlerini belirlemek için, alan yazın taranarak hazırlanan görüşme formu, özel eğitim alanında ve ölçme değerlendirme alanında çalışan alan uzmanlarının görüşleri alınarak son hali verilmiştir. Görüşme formu personelin ÇY olan bireylerin RAM’a başvurma sürecine, ÇY olan bireyler için RAM’ın fiziksel koşullarına, ÇY olan bireyleri değerlendirdikleri ortama, ÇY olan bireyleri eğitsel açıdan değerlendirirken kullanılan ölçme araçlarına, ÇY olan bireyleri eğitim ortamına yerleştirmeye, ÇY olan bireylere destek eğitim yazmaya, eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecine ailenin katılımına, ÇY olan bireyleri eğitsel olarak değerlendirirken ayrılan zamana, ÇY olan bireyleri eğitim ortamına yerleştirirken dikkate aldıkları kriterlere, ÇY olan bireyleri eğitsel değerlendirme ve yerleştirme sürecinde yer alan kişilere yönelik görüşleri ile ÇY olan bireyleri daha iyi değerlendirmek ve eğitim ortamına yerleştirmek için görüş ve önerilerine ilişkin sorulardan oluşmaktadır. Görüşmede yer alacak sorular bir dilbilimciye gönderilerek soruların katılımcılar tarafından anlaşılır olup olmadığı kontrol ettirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine uygun hazırlanan sorular RAM’da çalışan personele bire bir sorulmuştur. Daha sonra personelin görüşleri ses kaydı ile kayıt altına alınmıştır. Görüşme yapılmadan önce görüşmeyi yapan kişi kendisi hakkında katılımcıları bilgilendirmiş, araştırmanın amacını açıklayarak yapılacak olan ses kaydının nasıl gerçekleştirileceğini açıklamıştır. Görüşme başladığı andan itibaren ses kaydı açılarak araştırmanın verileri toplanmıştır. Görüşmeler, personelin çalıştığı RAM’da gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yaklaşık 7 ile 17 dakikada gerçekleşmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Bütün araştırmalar, etik ilkeler dâhilinde geçerli ve güvenilir bilgi üretmek kaygısı taşır. Araştırmaların güvenirliliği, onların tasarım ve uygulanmasında gösterilen özen ve dikkatle yakından ilişkilidir. Nitel araştırmalarda özen ve dikkate dair standartların nicel araştırmalardakilere göre çeşitli farklılıkları vardır. Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirliliğin temin edilmesi, incelemenin etik bir biçimde uygulanmasını gerektirmektedir (Merriam, 2013).

Nitel bir çalışmada iç geçerliği arttırmada en çok kullanılan stratejiler arasında *katılımcı doğrulaması* ve *uzman incelemesi* yer almaktadır. İyi bir uzman incelemesi ham verilerin bir uzman meslektaş tarafından gözden geçirilmesini ve onlara dayanarak ortaya konan bulguların makul ve mantıklı olup olmadıklarının denetlenmesini kapsamaktadır. Katılımcı doğrulamasında ise, görüşme yapılan kişilerden bazılarını ulaşılarak onlardan bulgular hakkında geribildirim istenir. (Merriam, 2013). Bu araştırmada iç geçerliğe yönelik olarak öncelikle görüşme soruları, araştırmanın verileri ve verilerin yorumları için alanında uzman olan kişilerin görüşüne başvurulmuştur. Bununla birlikte araştırmanın bulguları ve yorumlar katılımcıların %25 ile (3

personel) paylaşılarak katılımcıların onayına sunulmuştur. Bu çalışmada toplanan verilerin onaylanmasında uzman incelemesine ve katılımcıların görüşlerine başvurulması yönüyle iç geçerliği sağlamaya yönelik adımların nitel araştırma süreçlerine uygun olduğu söylenebilir.

Dış geçerlik bir çalışmanın sonuçlarının farklı durumlara ne derece uygulanabileceği ile ilgilidir. Bu, söz konusu çalışmanın sonuçlarının ne kadar genellenebilir olduğu anlamına gelir. Nitel bir çalışmaya ait sonuçların başka bir duruma uyarlanabilmesi olasılığını arttırmak için çeşitli stratejiler kullanılmaktadır. Bu stratejilerden en çok bahsedilene *zengin ve yoğun tanımlama*dır. Zengin ve yoğun tanımlama, ortamın ve katılımcıların tanımlanması kadar katılımcı görüşmelerinden, araştırma notlarından ve dokümanlardan yapılan alıntılar biçiminde sunulan uygun kanıtlarla desteklenen bulguların detaylı olarak tanımlanması anlamına gelmektedir (Merriam, 2013). Bu çalışmada dış geçerliğe yönelik olarak ise, araştırmaya istekli ve gönüllü olarak katılan personelin ifadelerinden açıklayıcı örnekler tırnak içinde verilerek zengin ve yoğun tanımlama stratejisinin kullanıldığı söylenebilir.

Güvenirlilik yapılan çalışmada elde edilen bulguların yeniden üretilip üretilmemesi ile ilgilidir. Nitel çalışmalarda ise, asıl sorun bulguların tekrar edilip edilmeyeceği değil, sonuçların toplanan verilerle tutarlı olup olmadığıdır. Bir nitel çalışmanın güvenirliliğini sağlamaya yönelik üçgenleme, uzman incelemesi, araştırmacının konumu ve denetleme gibi tekniklerle sağlanabilmektedir (Merriam, 2013). Bu çalışmada iç güvenirliliği sağlamak için alan uzmanından elde edilen veriler ve çalışmanın sonuçları arasında tutarlılık olup olmadığını belirlemek için inceleme istenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda araştırma verileri ve sonuçlarının tutarlı olduğu belirlenmiştir. Dış güvenirliliği sağlamak için ise ham veriler ile sonuçlar ve bu verilere ilişkin yapılan yorumlara yönelik alan uzmanının onayı alınmıştır. Bu yönüyle çalışmanın iç ve dış güvenirliliğinin sağlanmasında uzman incelemesi stratejisinden yararlandığı söylenebilir.

Veri toplamada kullanılmak üzere alan yazın taranarak hazırlanan görüşme formu, özel eğitim alanında ve ölçme değerlendirme alanında çalışan iki alan uzmanının görüşleri alınarak son hali verilmiş ve kapsam geçerliği sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Rehberlik araştırma merkezlerinde çalışan personelin görüşme sorularına verdikleri yanıtlar yazılı hale getirilmiştir. Dokümanların %30 unda deşifre işlemine yönelik güvenirlilik hesaplaması yapılmış ve %100 olarak hesaplanmıştır. Verilerin özetlenmesi ve yorumlanmasında betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Bununla birlikte araştırmacı, görüşme sorularına verilen yanıtları kodlamış ve bir kod anahtarı oluşturmuştur. Daha sonra oluşturulan her görüşme formu için alanında uzman olan ve nitel araştırma yürüten üç akademisyen tarafından görüşme kod anahtarı doldurulmuştur.

Kodlayıcılar arasında tutarlılık olup olmadığı Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği "Güvenirlilik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x 100" formülü ile hesaplanmıştır. Yapılan hesaplamalar neticesinde ortalama %96 olarak hesaplanmıştır.

Görüşmede sorulan sorular tema olarak kabul edilmiştir. Veriler de bu temalara göre oluşturularak analiz edilmiştir. RAM'da çalışan personele kod isimler verilerek personelin görüşleri aktarılmıştır. Çalışmada yer alan sorular kategori olarak belirlenip söylenme sıklığı (frekans) dikkate alınarak verilmiştir. Betimsel analizde katılımcının araştırmaya yönelik fikirlerini araştırma sonuçlarına yansıtmak için doğrudan alıntılara yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Gerçekleştirilen çalışmada da personelin ifadeleri K1, K2 gibi kodlarla tırnak içinde söylenildiği gibi aynen aktarılmıştır.

Bulgular

ÇY olan bireylerin eğitsel değerlendirme ve yerleştirme sürecine ilişkin var olan durumu betimlemeyi hedefleyen bu araştırmada elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır.

1. Personelin ÇY Olan Bireylerin RAM'a Başvurma Sürecine Yönelik Görüşleri

Tablo 2. Personelin ÇY olan bireylerin RAM'a başvurma sürecine yönelik görüşleri

Cevaplar	f
Bireysel çaba	10
Okulların yönlendirmesi	6

Katılımcılar personelin ÇY olan bireylerin RAM'a başvurma sürecine yönelik; ÇY olan bireylerin ebeveynlerinin genellikle bireysel çabalarıyla (f:10), bir kısmının da okulların yönlendirmesi (f:6) ile eğitsel değerlendirme ve yerleştirme için bu kuruma başvurduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

K1. Şimdi ailelerin çok bilgisi olmadığı durumlarda okullar yönlendirme yapıyor.

K3. Okul yönlendirmesi de gerçekleştirebiliyor, bireysel de.. Hastane süreci ile beraber de başvurabiliyorlar.

K5. Şimdi aile kendisi isterse, direk de başvurabiliyor.

2. Personelin ÇY Olan Bireylerin Eğitsel Açından Değerlendirme ve Yerleştirme Sürecine Yönelik Görüşleri

Değerlendirilen Ortamın Fiziksel Koşullarına İlişkin Görüşleri

Tablo 3. Personelin ÇY olan bireyler için RAM'ın fiziksel koşullarına yönelik görüşleri

Cevaplar	f
Asansör var	7
Fiziksel bir problem yok	5
Rampa var.	4
Fizik tedavi odası var.	2
Çoklu yetersizliği olan öğrenciler için tuvaletler var.	1
Herkesin bireysel odası var	1
Test odaları var.	1
Bina girişinde sarı renkli kabartmalı yürüyüş alanı yok.	1
Ses yalıtımı konusunda problem var.	1

Katılımcılar binanın ses yalıtımı ve sesten izole edilmiş oda eksiklerinin olduğunu (f:1), görme engellileri için sarı kabartılmış yürüme çizgilerinin olmadığını, (f:1), test odalarının olduğunu (f:8), uzmanlar için bireysel çalışma odasının olduğunu (f:1), ÇY olan öğrenciler için tuvaletlerin olduğunu (f:1), fizik tedavi odasının olduğunu (f:2), rampanın olduğunu (f:4), binanın

fiziksel bir probleminin olmadığını (f:5) ve asansörün olduğunu (f:7) belirtmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

K4. Binamız zaten geçen sene mayıs ayında yapıldığı için, gayet tip proje olarak da yapıldı bina zaten.. Ee gerekli.. Fiziki imkâna sahip

K6. Şu anki binanın fiziksel koşulları iyi. Çünkü asansörümüz de var. Ee..Fizik tedavi odası da kuruldu. Yani sedyeli medyeli, o yönden iyi.

K3: Şu anda asansörümüz, mesela diyelim ki bedensel engelli olduğunu düşün, ikisi bir arada ya da hem bedensel engelli, hem görme engelli olduğunu düşün; görme engelliler için de çok fazla şeyimiz yok. Girişte sarı renkli kabartmalı yürüyüş alanımız yok. Bir o eksik olarak söyleyebilirim.. Tabii rampası var. Asansörü var. Bedensel engelli için herhangi bir şey.. sıkıntı yok.

K9: Bedensel yetersizlik, çoklu yetersizlik, mesela zihin yanında bedensel yetersizlik olan.. alt katta şey var hani, fizyoterapist odamız var. Orada da performans alabiliyoruz. Asansörümüz var, sıkıntı yok. Bunlarla alakalı sıkıntı yok. Güvenlik önlemlerimiz var. Yani fiziki ortam ile alakalı şu an bir sorunumuz kalmadı.

Personelin ÇY Olan Bireyleri Değerlendirdikleri Ortama Yönelik Görüşleri

Tablo 4. Personelin ÇY olan bireyleri değerlendirdikleri ortama yönelik görüşleri

Cevaplar	f
Mevcut ortam	
Kendi odamızda değerlendirme yapıyoruz.	7
Mevcut ortam gayet iyi ve ideal.	2
Mevcut ortamın materyal eksikliği var	2
İdeal ortam	
Günlük yaşam becerilerini değerlendirmek için uygun ortamın olması gerekir.	2
Yalıtımlı bir oda olması gerekir.	1

Katılımcılar kendi odalarında değerlendirme yaptıklarını (f:7), mevcut ortamın iyi olduğunu (f:2) ve mevcut ortamın materyal eksikliği olduğunu (f:2); ideal ortamın ise, günlük yaşam becerilerini değerlendirmek için uygun ortamın olması gerektiğini (f:2) ve yalıtımlı bir odanın olması gerektiğini (f:1) ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda aynen aktarılmıştır.

K1. Sadece işitme engellilerde belki yalıtımlı bir oda gerekebilir. Öyle bir ihtiyacımız var aslında. Ama şu an yalıtımlı bir odamız yok.

K2: Yani şöyle mesela mevcut ortama baktığım zaman, çok.. bizim burada materyal eksikliği olduğunu düşünüyorum ben.

K4. Ya ben ideal ortama yakın olduğunu düşünüyorum. Daha iyisi ne olabilir bilmiyorum aslında ama dediğim gibi burası.. Dediğim gibi bina da yeni yapıldı falan da diye.. İmkânları da ona göre ayarlanmış olduğu için.. Herkes kendi odasında yapıyor.

K6. Şu anki RAM'ın ortamı.. normal görüşme odalarında materyaller kullanarak yapıyoruz. Ama dediğim gibi, bu benim fikrimce yani. Tabii, bu ne kadar mümkün olabilir bir şey bilmiyorum da.. Evde de yani incelemeyi destekleyecek gözlemler.. Yapılmalı. Hatta sınıfta.

ÇY Olan Bireyleri Değerlendirmek İçin Kullanılan Ölçme Araçlarına İlişkin Görüşleri

Tablo 5. Personelin ÇY olan bireyleri eğitsel açıdan değerlendirirken kullanılan ölçme araçlarına yönelik görüşleri

Cevaplar	f
Ölçme araçları yetersiz.	7
Standart ölçme araçları kullanılıyor.	6
RAM'da geliştirilen materyaller kullanılıyor.	5
RAM'daki mevcut materyaller kullanılıyor.	3
Materyal kullanılmıyor.	2

ÇY olan bireyi değerlendirmek için kullanılan ölçme araçlarına ilişkin katılımcılar ölçme araçlarının yetersiz olduğunu (f:7) belirtmişlerdir. Ayrıca bazı katılımcılar, standart ölçme araçlarını (f:6) ve RAM'da geliştirdikleri formları (f:5) kullandıklarını ifade etmişlerdir. Kullandıkları materyallere ilişkin ise, katılımcıların bir bölümü RAM'da olan materyalleri kullandıklarını (f:3) belirtirken, bir bölümü ise materyal kullanmadıklarını (f:2) belirtmişlerdir. Katılımcıların söyledikleri aşağıda yer almaktadır.

K1. Hmm. İşte bizim kendi materyallerimiz var. Şimdi performans değerlendirme formları var, devlet tarafından hazırlanmış.

K6. ölçek.. Kullandığımız ölçekler..İşte yüze 60'ı eski.. Yani revizesi yapılmamış.. Doğal olarak yetersiz. Ancak yüzde 40'ı yeterli diyebilirim.

K3. Yeterli.. Yani yeterli. Çünkü benimki işitme engeli olan bireyler için kullandığımız... Performans.. Hem işitme olduğunu zihinsel olduğunu düşün, ya da hem işitme hem bedensel olduğunu düşün, bedenselse, zaten bizim için şey değil ama tanılama için onun dışında bir sıkıntı yaşamıyoruz.

K8. Eğitim araçları... Araç gereç.. Hazır araç gerecimiz yok. Çoğunlukla kendimiz bir şeyler yaratıyoruz.

ÇY Olan Bireyleri Eğitim Ortamına Yerleştirmeye Yönelik Görüşleri

Tablo 6. Personelin ÇY olan bireyleri eğitim ortamına yerleştirmeye yönelik görüşleri

Cevaplar	f
Yerleştirmede veliyi ikna etmede sorun yaşanması	4
Devlet okullarına yönlendirme	3
Engel grubuna göre yönlendirme	2
Yerleştirilecek okulun uzaklığına göre yönlendirme	1
Okul servisinin, sınıfın mevcudunun ya da okulun elverişsiz olması	1
Yerleştirme sürecinde okulların öğrencileri istememesi	1
Önerilerin dikkate alınmaması	1

Katılımcılar ÇY olan bireyleri eğitim ortamına yerleştirmeye yönelik sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda yerleştirme sürecinde veliyi ikna etmede problem yaşadıklarını (f:4), yerleştirmede devlet okullarına yönlendirme yapıldığını (f:3), çocuğun engel grubuna göre yönlendirme yapıldığını (f:2), yerleştirilecek okulun uzaklığının göz önüne alındığı (f:1),

yerleştirme sürecinde okulların öğrencileri istemediğini (f:1) ve önerilerinin dikkate alınmadığını (f:1) belirtmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda aynen aktarılmıştır.

K3. Eğitim ortamına karar verirken. Bir; okula mahalle ile okul arası oturduğu yerle okul arasındaki mesafe bazen çok uzak olabiliyor.

K5. Okullara yönlendirirken de.. en büyük sıkıntılarımızdan birisi bu..İ..maalesef öncelikli olarak velinin ikna edilmesi gerekiyor.

K7. Şimdi bir defa eğitim ortamına yerleştirmede okullar öğrencileri istemiyor. Yani o çocuğun kendi okulunda olmasını veya alt sınıfa bile almak istemiyorlar... Yani biz önerdiğimizizde, önerilerimizi dikkate almıyorlar. Biraz zorlamayla aslında oluyor.

ÇY Olan Bireylere Destek Eğitim Sağlanmasına İlişkin Görüşleri

Tablo 7. Personelin ÇY olan bireylere destek eğitim yazmaya yönelik görüşleri

Cevaplar	f
Çocuğun engel durumuna ve veli isteğine göre yönlendiriliyor.	2
Çocuğun ilerleyip ilerlemediğine bakarak destek eğitim veriliyor	1
Destek eğitim verilmesi bakımından rehabilitasyon merkezleri baskı yapabiliyor.	1

ÇY olan bireylerin destek eğitim almalarına ilişkin olarak katılımcılar; çocuğun engel durumuna ve veli isteğine göre (f:2), çocuğun ilerleyip ilerlemediğine bakılarak destek eğitim sağlandığı (f:1), destek eğitim yazılması konusunda yerel bazda özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin baskı yaptıklarını (f:1) ifade etmişlerdir. Katılımcıların söylemleri aşağıda yer almaktadır.

K8. O konuda olması gerekeni yazıyoruz biz.. İhtiyacına göre. Yani, eğer ihtiyaç görmesek yazmıyoruz.. Hangi konularda olması gerekiyorsa ona göre..

K1. Şimdi zaten onun kararını RAM alıyor. Bunun başka bir üst kurulu yok. Bir temyiz yeri yok. Genelde biz zaten RAM olarak, çocuğun engeli varsa, bir ilerlemesi varsa ya da çocuk en azından ilerleyemese bile, bulunduğu durumu koruması için, her sene bu raporları tekrar incelemede değerlendiriyoruz.

K9. Bizim için şey.. çocuğun ilerleyip ilerlemediği çok önemli. Yani çocuğun dosyaları önümüzde oluyor. Biz geçmiş bütün çoğu yılları, kuruma gelmeye başladığından itibaren çoğu yılları görebiliyoruz, ilerlemesini ya da durmasını. Bizim için eğer çocuk da hafif dahi olsa ilerleme varsa, öneriyoruz.

ÇY Olan Bireylerin Eğitsel Değerlendirme ve Yerleştirme Sürecine, Ailenin Katılımına Yönelik Görüşleri

Tablo 8. Personelin eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecine ailenin katılımına ilişkin görüşleri

Cevaplar	f
Aileleri bu konuda yetersiz/katılmıyor.	7
Ailelerin onayı kesinlikle alınıyor.	3
Değerlendirme sürecine katılmaları için aileye bilgilendirme yapılıyor.	2
Ailelerin bazıları çok istekli, bazıları isteksiz olabiliyor.	1

ÇY olan bireylerin eğitsel değerlendirme ve yerleştirme sürecine ailenin katılımına yönelik olarak katılımcılar; aile katılımının yetersiz olduğunu, sürece katılmadıklarını (f:7), ÇY olan bireyleri değerlendirirken ailelerin onayının alındığını (f:3), değerlendirme sürecine ailenin katılımı için ailelerin bilgilendirildiğini (f:2), buna rağmen bazı ailelerin katılım konusunda çok istekli, bazılarının ise isteksiz olduğunu (f:1) belirtmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

K1. Şimdi biraz ailelerimiz bu konuda biraz yetersiz. Mesela senelerce RAM'a gelip veya rehabilitasyon merkezine gelip neden gittiğini burada nasıl hizmet alındığını çok..ı.. bilmiyorlar. Biraz ailelerimizi o konuda biraz yetersiz buluyorum. Hatta RAM'a gelip diye geldiğini bilmiyorlar.

K5. Ee..Kurula..dediğim gibi, hepsine davetiye veriliyor. Katılmak isterlerse, katılabiliyorlar..

K4. Çoklu yetersizlik olan bireylerin aileleri genellikle.. benim gördüğüm hani veya karşılaştıklarım.. belki de o yüzden eğitim seviyesi genellikle bir seviyenin altında olan anne babalar.. Katılımları onun için çok fazla olmuyor..

ÇY Olan Bireyleri Eğitsel Açıdan Değerlendirirken Ayrılan Zamana Yönelik Görüşleri

Tablo 9. Personelin ÇY olan bireyleri eğitsel açıdan değerlendirirken ayrılan zamana yönelik görüşleri

Cevaplar	f
Ayrılan zaman çocuğun performansına göre esnek olarak değişebiliyor.	8
Zaman müsait.	3
Ayrılan süre yetersiz.	1

ÇY olan bireyleri değerlendiren personel, ÇY olan bireyleri eğitsel açıdan değerlendirirken ayrılan zamanın çocuğun performansına göre esnek olarak değişebildiğini (f:8), ÇY olan bireyleri değerlendirmek için zamanlarının müsait olduğunu (f:3) ve ayrılan sürenin ÇY olan bireyleri değerlendirmede yetersiz olduğunu (f:1) ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda aynen aktarılmıştır.

K4. Yani biz mesela zaten randevulu çalışıyoruz. Eğitsel değerlendirmemizde geniş bir zaman ayırmaya çalışıyoruz. Saatlerini de ona göre belirliyoruz çünkü.

K1. He zamanımız müsait. Günde en fazla dört randevuya kadar aldığımız için, bir çocuk için gerekirse, bir saat, bir buçuk saat vakit ayırabiliriz. Ama tabii çocuğun performansına göre. Yani çocuğun ihtiyaçlarını belirlemede, durumunu incelemeye bazen 10 dakikada olur, bazen bir buçuk saat de sürebilir.

ÇY Olan Bireyleri Eğitim Ortamına Yerleştirirken Dikkate Aldıkları Kriterlere Yönelik Görüşleri

Tablo 10. Personelin ÇY olan bireyleri eğitim ortamına yerleştirirken dikkate aldıkları kriterlere yönelik görüşleri

Cevaplar	f
En yakın okul	5
Çocuğun ihtiyaçları ve performansı.	3
Çocuğun engel oranı ve durumu.	3
Okul servisi	2
Ailenin istekleri	2
Sınıfın fiziki imkânları	1
Okuldaki özel eğitim öğretmeni sayısı	1
Ram çalışanlarının önerileri	1
Okulda kaynaştırma ya da özel eğitim sınıfı olup olmama durumu	1
Sınıf mevcutları	1

ÇY olan bireyleri değerlendiren personel, ÇY olan bireyleri eğitim ortamına yerleştirirken bireye en yakın okulu (f:5), çocuğun ihtiyaçları ve performansını (f:3), çocuğun engel oranını ve durumunu (f:3), okul servisini (f:2), ailenin isteklerini (f:2), sınıfın fiziki imkânlarını (f:1), okuldaki özel eğitim öğretmeni sayısını (f:1), RAM çalışanlarının önerilerini (f:1), okulda kaynaştırma ya da özel eğitim sınıfı olup olmama durumunu (f:1) ve sınıf mevcutlarını (f:1) dikkate aldıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda aynen aktarılmıştır.

K3. Çok güzel.. bir, servisi.. Ulaşım. İki, okuldaki şeyi.. yakınlık uzaklık.. ailenin okula yakınlığı uzaklığı mahalle olarak düşün.

K4. Ee fiziksel.. zihinsel, işte gelişim süreçleri ne durumda, psikomotor düzeyi ne durumda.. Ona göre.

K2. Yani dediğim gibi çocuğun ihtiyaçları, çocuğun performansı, onun dışında ailenin istekleri zaman zaman etkili olabiliyor.

ÇY Olan Bireyleri Eğitsel Değerlendirme ve Yerleştirme Sürecinde Yer Alan Kişilere Yönelik Görüşleri

Tablo 11. Personelin ÇY olan bireyleri eğitsel değerlendirme ve yerleştirme sürecinde yer alan kişilere yönelik görüşleri

Cevaplar	f
Rehber öğretmen/Psikolojik danışman	8
Özel eğitim öğretmeni	7
Aile	4
Okul idarecileri	4

Katılımcılar ÇY olan bireyleri eğitsel değerlendirme ve yerleştirme sürecinde rehber öğretmenlerin/psikolojik danışmanların (f:8), özel eğitim öğretmenin (f:7), ailenin (f:4) ve okul idarecilerinin (f:4) yer aldığını belirtmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda aynen aktarılmıştır.

K1. He. Özel eğitim öğretmenleri, rehber öğretmenler, aileler, okul idarecileri, bunlar.. Tabii kurullar. Bunlar zaten bu dediğim, saydıklarım kurulları oluşturuyorlar

K6. Ee.. veli bulunuyor zaten. İncelemesini yapan özel eğitimci bulunuyor. Ee.. bunlardan hariç psikolojik danışman gene bulunuyor. Zorunlu bunlar.. Onun haricinde komisyonunda diğer sabit üyeleri de bulunuyor zaten..

3. ÇY Olan Bireyleri Daha İyi Değerlendirmek ve Eğitim Ortamına Yerleştirmek İçin Görüş ve Önerileri

Tablo 12. Personelin ÇY olan bireyleri daha iyi değerlendirmek ve eğitim ortamına yerleştirmek için görüş ve önerileri

Cevaplar	f
Materyal eksikliği giderilebilir.	6
Bedensel engelliler gerekli donanımlar sağlanabilir.	6
Veli sürece dâhil edilebilir.	5
Yerleştirme sürecini takip etmek için özel bir ekip kurulabilir.	5
Öğrencinin fikri alınabilir.	5
Yerleştirme sürecinde çocukla beraber okul ziyaret edilebilir.	4
Destek eğitim odaları açılabilir.	3
Ölçekler geliştirilebilir.	3
Özel eğitim öğretmen sayısı artırılabilir.	3
Ram personeli sayısı artırılabilir.	2
Özel eğitim öğretmenlerine çocuk nörolojisi hakkında eğitim verilebilir.	1

ÇY olan bireyleri değerlendiren personel, ÇY olan bireyleri daha iyi değerlendirmek ve eğitim ortamına yerleştirmek için materyal eksikliğin giderilebileceğini (f:6), bedensel engelliler gerekli donanımların sağlanabileceğini (f:6), velinin sürece dahil edilebileceğini (f:5), yerleştirme sürecini takip etmek için özel bir ekip kurulabileceğini (f:5), öğrencinin fikrinin alınabileceğini (f:5), yerleştirme sürecinde çocukla beraber okul ziyaretinde bulunulabileceğini (f:4), destek eğitim odaları açılabilceğini (f:3), konuyla ilgili ölçeklerin geliştirilebileceğini (f:3), özel eğitim öğretmeni sayısının artırılabilceğini (f:3), RAM personel sayısının artırılabilceğini (f:2) ve özel eğitim öğretmenlerine çocuk nörolojisi hakkında eğitim verilebileceğini (f:1) ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda aynen aktarılmıştır.

K1. Hmm. Aslında en güzeli bizzat çocukla beraber, yerleştirirken, çocukla beraber okulu ziyaret etmek..

K2. Yani dediğim gibi mesela materyal eksikliğinin giderilmesi, çocukları daha iyi tanımak açısından iyi olabilir.

Sonuç ve Tartışma

Katılımcılar RAM'a başvurma sürecine yönelik olarak, ÇY olan bireylerin ebeveynlerinin genellikle bireysel çabalarıyla ve bir kısmının ise, okulların yönlendirmesi ile eğitsel değerlendirme ve yerleştirme için bu kuruma başvurduklarını belirtmişlerdir. Türkiye'de yetersizliği olan bireylerin değerlendirme sürecinde yaşadıklarının belirlendiği araştırmalara bakıldığında, eğitsel değerlendirme sürecinin ilk aşamasında sınıf öğretmenleri, rehberlik servisleri ve ailelerin iletişim içinde oldukları belirlenmiştir (Çuhadar, 2017; Uğurlu ve Kayhan, 2018). Araştırmanın bu bulgusunun alanyazındaki çalışmalarla desteklendiği görülmektedir.

Katılımcılar genel olarak binanın fiziksel bir probleminin olmadığını, engelli rampasının, fizik tedavi odasının, test odalarının ve engelli tuvaletlerinin olduğunu; katılımcıların küçük bir bölümü ise binanın ses yalıtımı ve sesten izole edilmiş oda eksiklerinin olduğunu, görme engelliler için sarı kabartılmış yürüme çizgilerinin olmadığını ve kendi odalarında değerlendirme yaptıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların küçük bir bölümü ortamın iyi olduğunu, ancak materyal eksikliği olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların küçük bir bölümü ideal ortamın günlük yaşam becerilerini değerlendirmek için uygun bir ortamın olması gerektiğini ve yalıtımlı bir odanın olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Soorya, Leon, Trelles ve Thurm (2018), nadir görülen genetik hastalıkların eşlik ettiği ÇY olan bireylerin değerlendirmesine ilişkin süreçleri inceledikleri derleme çalışmasında, bu bireylerin değerlendirmesinde halen gelişim raporlarına, yakınlarından sorma tekniği olarak da adlandırılan, bakım veren kişiler tarafından oluşturulan raporlara ve işlevsel davranış analizine dayalı değerlendirmelere bakıldığını; genç ve daha yüksek entelektüel işleve sahip bireyler için, standart değerlendirme araçlarının kullanıldığını; eğitsel ve mesleki ortamlar gibi bireyin günlük yaşamının geçtiği ortamlarda yapılan değerlendirmeler konusunda ise alanyazında sınırlı sayıda çalışma olduğunu bildirmişlerdir. Aynı çalışmada ÇY olan bireylerin gelişimini değerlendirmede bilgisayar tabanlı, oyun benzeri uygulamalara dayalı yardımcı teknolojilerin ise geliştirilme aşamasında olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmada elde edilen mevcut değerlendirme ortamlarının ve araçlarının ÇY olan bireylerin günlük yaşam becerilerini değerlendirmede yetersiz kalmasına ilişkin bulguların, yurtdışı alanyazındaki çalışmalarda elde edilen sonuçlarla uyumlu olduğu görülmektedir.

ÇY olan bireyi değerlendirmek için kullanılan ölçme araçlarına ilişkin katılımcıların büyük bölümü ölçme araçlarının yetersiz olduğunu, standart ölçme araçlarını ve RAM'da geliştirdikleri formları kullandıklarını ifade etmişlerdir. Kullandıkları materyallere ilişkin olarak ise, katılımcıların bir bölümü RAM'da olan materyalleri kullandıklarını belirtirken, bir bölümü ise materyal kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Alanyazında ÇY olan bireylerin değerlendirilmesinde kullanılan ölçme araçları ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, standart ölçme araçlarından da yararlanılabildiği (Cass vd., 1998; Matson, 1994; Van der Putten vd., 2005), ancak ağırlıklı olarak, doğrudan gözlem ve yakınlarından sorma gibi standart olmayan yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir (Carnaby, 2007; Hoevenaars-van den Boom, vd., 2009; Horrocks, 2010; Nakken ve Vlaskamp, 2007). Kimi araştırmacılar standart testler, anketler ya da gelişim ölçekleri gibi standart testlere dayalı yaklaşımın, ÇY durumlarında, çoklu yetersizliğin bileşik etkisini dikkate almadığı için yetersiz kalabildiğini belirtirken (Hoevenaars-van den Boom, vd., 2009; Horrocks, 2010; Nakken ve Vlaskamp, 2007); kimi araştırmacılar gelişimsel bir çerçeveden bakarak çocuğun kendini göstermesi ve ifade etmesini kolaylaştırması açısından, disiplinler arası ve standart testlere dayalı bir yaklaşımın ÇY olan bireylerin temel işlevsel becerilerinin değerlendirilmesinde uygun olduğunu ve uygun müdahale planının geliştirilmesinde pratik fikirler verebildiğini belirtmiştir (Matson; 1994; Van der Putten vd., 2005). RAM personelinin genellikle standart ölçme araçları ile bakanlık tarafından hazırlanan performans değerlendirme formlarını kullandıklarını belirtmeleri alanyazındaki bilgilerle tutarlılık göstermektedir. Ancak ÇY olan bireylerin değerlendirmesinde yalnızca standart testlere dayalı bir işlem sürecinin, bu bireylerin kendilerine özgü yetersizlik durumlarını belirlemeye yönelik doğrudan gözlem ve yakınlarından sorma gibi tekniklerden elde edilebilecek bilgiler yönünden yetersiz kalılabileceğini düşündürmektedir.

Katılımcılar ÇY olan bireyleri eğitim ortamına yerleştirirken bireye en yakın okulu, çocuğun ihtiyaçlarını ve performansını, çocuğun engel oranını ve durumunu, okul servisini, ailenin isteklerini, sınıfın fiziki imkânlarını, okuldaki özel eğitim öğretmeni sayısını, RAM çalışanlarının

önerilerini, okulda kaynaştırma ya da özel eğitim sınıfı olup olmama durumunu ve sınıf mevcutlarını dikkate aldıklarını ifade etmişlerdir. Ancak bu süreçte ÇY olan bireyleri eğitim ortamına yerleştirmeye yönelik sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda yerleştirme sürecinde veliyi ikna etmede problem yaşadıklarını, yerleştirmede genellikle devlet okullarına yönlendirme yapıldığını, çocuğun engel grubuna göre yönlendirme yapıldığını, yerleştirilecek okulun uzaklığının göz önüne alındığı, yerleştirme sürecinde okulların öğrencileri istemediğini ve önerilerinin dikkate alınmadığını belirtmişlerdir. Guardino (2008), işitme yetersizliğine ilaveten otizm, duygusal-davranışsal bozukluklar, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu veya zihinsel yetersizlik gibi çeşitli yetersizlik türlerinin eşlik ettiği ÇY olan öğrencilerin tanılama ve yerleştirme süreçlerine ilişkin olarak gerçekleştirdiği derleme çalışmasında, Amerika'da ÇY olan bireylerin sıklıkla yanlış tanılama, geç tanılanma ve uygun olmayan eğitim ortamlarına yerleştirilme gibi sorunlarla karşılaştıklarını ifade etmiştir. Aynı çalışmada çoklu yetersizliklere yönelik eğitsel yerleştirme, akademik değerlendirme ve uygulanan müdahaleler yönünden elverişsizlikler olduğu belirtilmiştir. Banerjee, Sundeen, Hutchinson ve Jackson (2016), Amerika'da ilköğretim çağındaki ÇY olan öğrencilerin yerleştirme kararlarını etkileyen etmenleri inceledikleri boylamsal araştırmada 415 öğrenciden oluşan bir örnekleme incelemiştir. Çalışmada öğrencilerin önceki özel eğitim deneyimleri, ebeveyn katılımı, ebeveyn beklentileri ve diğer eğitsel risk faktörleri gibi değişkenlerin öğrencilerin kaynaştırma ortamına yerleştirilip yerleştirilmemesine yönelik etkileri araştırılmıştır. Araştırmanın sonucunda ebeveynin eğitim düzeyi ile öğrencinin erken çocukluk özel eğitim hizmetlerinden yararlanmış olmasının öğrencinin kaynaştırma ortamına yerleştirilmesinde anlamlı düzeyde etkilerinin olduğu bulunmuştur. Bu araştırmada elde edilen ÇY bireyleri yerleştirme sürecinde aile, okul ve engel durumuna ilişkin olarak yaşanan sorunların alanyazında yapılan araştırmalarda yaşanan sorunlarla benzer olduğu söylenebilir.

Katılımcılar ÇY olan bireylerin destek eğitim almalarına ilişkin olarak; çocuğun engel durumuna ve veli isteğine göre, çocuğun ilerleyip ilerlemediğine bakılarak destek eğitim sağlandığını belirtirken; bir katılımcı destek eğitim yazılması konusunda yerel bazda özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin baskı yaptıklarını ifade etmiştir. Nakken ve Vlaskamp (2002), ÇY olan bireylere yönelik destek hizmetlere ilişkin olarak yürüttükleri derleme çalışmasında, bu bireyler için eğitsel ve destek hizmetlerin bütünsel bir plan dâhilinde yürütülmesi gerektiğini vurgulamışlardır. ÇY durumunun yarattığı karmaşık problemleri ve değerlendirme süreçlerinde bu bireylerle iletişim kurmadaki zorlukları aşabilmek için, onlar için gerekli destek hizmetleri tanımlamada ve sağlamada disiplinler arası bir yaklaşımı çözüm olarak önermişlerdir. Bu araştırmada destek eğitim hizmetlerini belirlemek üzere değerlendirme yapan personelin diğer ekip üyeleriyle birlikte, bireyin gelişimini göz önünde bulundurarak destek eğitime karar veriyor olmasına ilişkin bulgunun, Nakken ve Vlaskamp (2002)'ın alanyazın derlemesi çalışmasında önerilen süreçlerle uyumlu olduğu söylenebilir.

ÇY olan bireylerin eğitsel değerlendirme ve yerleştirme sürecine, ailenin katılımına yönelik olarak katılımcılar, aile katılımının yetersiz olduğunu, ÇY olan bireyleri değerlendirirken ailelerin onayının alındığını, değerlendirme sürecine ailenin katılımı için ailelerin bilgilendirildiğini, buna rağmen bazı ailelerin katılım konusunda çok istekli, bazılarının ise isteksiz olduğunu belirtmişlerdir. Alanyazında ÇY ile ilgili olarak yapılan hemen tüm çalışmalarda değerlendirmenin merkezinde yetersizliği olan bireyin ailesinin yer aldığı, disiplinlerarası ve işbirlikçi bir değerlendirme modelinin tanımlandığı ve hizmet planlamasının ailenin katılımına göre yapıldığı görülmektedir (Carnaby, 2007; Cass vd., 1998; Nakken ve Vlaskamp, 2007; Hoevenaars-van den Boom vd., 2009). Bu bulgu, değerlendirme sürecinde alanyazında önerildiği şekilde ailenin

katılımının etkin bir şekilde sağlandığını göstermektedir. Türkiye’de RAM personelinin yaşadıklarını belirlemeye yönelik olarak yapılan diğer çalışmalara bakıldığında ailelerin değerlendirme süreçlerine dahil oldukları ancak ailelerden çocuklarının durumlarına ilişkin yeterli bilgi alınmadığı belirtilmiştir (Göksoy ve Öksüz, 2019; Özak vd., 2008). Bu çalışmada personelin ailelerin değerlendirme sürecine istekli olduğunu ve gerekli bilgilendirmelerin yapıldığını belirtmesi, süreçte yaşanan eksikliklere rağmen, aile katılımının personelin ve ailenin çabasıyla sürdüğünü ortaya koymaktadır.

Katılımcılar ÇY olan bireyleri eğitsel değerlendirme ve yerleştirme sürecinde rehber öğretmenlerin/psikolojik danışmanların, özel eğitim öğretmeninin, ailenin ve okul idarecilerinin yer aldığını belirtmişlerdir. Alanyazında yapılan çalışmalara bakıldığında genellikle ÇY olan bireylerin tanılama ve değerlendirmesinde disiplinler arası ve işbirlikçi bir yapı içerisinde, eğitimciler, terapistler, yardımcı personel gibi özel eğitim alanı ile ilgili tüm meslek elemanları ile birlikte ailenin de söz sahibi olduğu bir ekibin değerlendirmede karar verici olduğu görülmektedir (Carnaby, 2007; Cass vd., 1998; Dosen, 2015; Nakken ve Vlaskamp, 2007; Hoevenaars-van den Boom vd., 2009). Bu yönüyle araştırmanın bu bulgusunun, Türkiye’de yürütülen uygulamanın yabancı alanyazında uygulanan ve önerilen değerlendirme süreciyle uyumlu olduğu söylenebilir.

Katılımcılar ÇY olan bireyleri daha iyi değerlendirmek ve eğitim ortamına yerleştirmek için materyal eksikliğin giderilebileceğini, bedensel engelliler için gerekli donanımların sağlanabileceğini, velinin sürece dâhil edilebileceğini, yerleştirme sürecini takip etmek için özel bir ekip kurulabileceğini, öğrencinin fikrinin alınabileceğini, yerleştirme sürecinde çocukla beraber okul ziyaretinde bulunulabileceğini, destek eğitim odaları açılabilceğini, konuyla ilgili ölçeklerin geliştirilebileceğini, özel eğitim öğretmeni sayısının arttırılabileceği, RAM personel sayısının arttırılabileceği ve özel eğitim öğretmenlerine çocuk nörolojisi hakkında eğitim verilebileceğini ifade etmişlerdir. Cass vd. (1998), standart ölçme araçlarının ÇY olan bireylerin kendilerine özgü yetersizlik durumlarını değerlendirmede yetersiz kalmasından dolayı, oyun ve oyuncaklar gibi farklı materyaller kullanarak bireye en uygun değerlendirme yöntemlerini kullanarak seçimler yaptırılmalarının ve kontrolü çocuğa vermenin faydalı olduğunu belirtmiştir. Foreman (2009) ise, yaygın kullanılan standart ölçme araçlarının taban etkisi nedeniyle ÇY olan bireylerde yararlı bilgi sağlama olasılığının düşük olduğuna vurgu yaparak spesifik olarak ÇY olan bireyler için geliştirilmiş olan değerlendirme araçlarından bahsetmiştir. Ancak bu tür değerlendirme araçlarının ülkemizde geliştirilme veya uyarlama çalışması bulunmamaktadır. RAM personelinin eğitsel değerlendirmede standart değerlendirme araçları dışında materyal eksikliği hissetmesinin alanyazındaki çalışmalar ile örtüştüğü görülmektedir. RAM personelinin yetersizliği Özak ve diğerlerinin (2008) çalışmasında da ifade edilmiş olup değerlendirmenin doğru bir şekilde yürütülmesinin önünde bir engel teşkil ettiği anlaşılmaktadır. Değerlendirmede görev alan özel eğitim öğretmenlerinin çocuk nörolojisi hakkında bilgi edinme gereksinimlerinin olması ise, eğitsel değerlendirme yaklaşımlarının gelişimsel açıdan ele alınması ve biyo-psiko-sosyal ve duygusal süreçlerin birlikte değerlendirilmesi gerektiğini söyleyen gelişimsel modeller (Carnaby, 2007; Cass vd., 1998; Dosen, 2015) ile tutarlı görünmektedir.

Öneriler

Bu araştırma nitel bir araştırma olması nedeniyle bu çalışmadan elde edilen sonuçlar genellenememekle birlikte, araştırmanın verilerinin toplanmasına katkı sağlayan dokuz rehberlik araştırma merkezi personelinin görüşü ile, araştırma yöntemlerinden nitel araştırma ve veri toplamada kullanılan görüşme tekniği ile sınırlı olmakla birlikte aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Rehberlik araştırma merkezlerinin fiziki şartlarının iyileştirilmesi konusunda gerekli mercilere önerilerde bulunulabilir.
- ÇY olan bireyleri değerlendirmek için standart ölçme araçlarının kullanımına yönelik personele eğitim verilebilir.
- ÇY olan bireyleri değerlendirmek için kullanılan araç gereçlerin çeşitliliği artırılabilir.
- ÇY olan bireyleri değerlendirme süreçlerine ilişkin işleyişle ilgili araştırmalar Türkiye'nin farklı RAM'larında çalışan personeller üzerinde yürütülebilir.

Etik Kurul İzin Bilgisi: Bu araştırma, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu 29/04/21 tarihli 2021/145 sayılı kararı ile alınan izinle yürütülmüştür.

Yazar Çıkar Çatışması Bilgisi: Bu çalışmada çıkar çatışması yoktur ve finansman desteği alınmamıştır.

Yazar Katkısı: Yazarlar makaleye eşit katkı sağlamış olduklarını beyan ederler.

Kaynakça

- Adıgüzel, S., Kizir, M. & Eratay, E. (2017). Ağır ve çoklu yetersizliği (AÇYE) olan bireylerle çalışan özel eğitim öğretmenlerinin yaşadıkları sorunların belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 18 (1), 5-59. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.296901>.
- Akçamete, G. (1992). Çok engelli çocuklar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 14(1), 145-150.
- Avcıoğlu, H. (2012). Rehberlik ve araştırma merkez (RAM) müdürlerinin tanılama, yerleştirme-izleme, bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) geliştirme ve kaynaştırma uygulamasında karşılaşılan sorunlara ilişkin algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (3), 2009-2031.
- Banerjee, R., Sundeen, T., Hutchinson, S. R. ve Jackson, L. (2016). Factors that explain placement decisions for students with multiple disabilities: findings from national data. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 17(2), 110–122. <https://doi.org/10.1111/1471-3802.12363>.
- Bozkurt, F. (2009). *Zihinsel yetersiz tanısı alan çocukların tanılama süreçlerinin betimlenmesi*. (Doktora tezi). Anadolu Üniversitesi.
- Carnaby, S. (2007). Developing good practice in the clinical assessment of people with profound intellectual disabilities and multiple impairment. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 4(2), 88-96. <https://doi.org/10.1111/j.1741-1130.2007.00105.x>
- Cass, H. Price, K. Reilly, S., Wisbeach, A. & McConachie, H. (1998). A model for the assessment and management of children with multiple disabilities. *Child: Care, Health and Development*, 25(3), 191-211.

- Çuhadar, S. (2017). Sınıf öğretmenlerinin eğitsel değerlendirme sürecine ilişkin görüşleri. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 526-549. <https://doi.org/10.24315/trkefd.307946>
- Dosen, A. (2015). Applying the developmental perspective in the psychiatric assessment and diagnosis of persons with intellectual disability: Part I – assessment. *Journal of Intellectual Disability Research*, 41(1), 1-8. doi: 10.1111/j.1365-2788.2005.00656.x.
- Eldeniz Çetin, M. (2021). Çoklu yetersizliği olan öğrenciler. Veysel Aksoy (Ed.). Özel eğitim içinde. (ss. 106-138) (4. Baskı). Pegem.
- Foreman, P. (2009). *Education of students with an intellectual disability*. Information Age Publishing.
- Göksoy, S. & Öksüz, K. (2019). Eğitsel tanılama sürecinde rehberlik ve araştırma merkezinde çalışan öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 65-80. <http://dx.doi.org/10.22464/diyalektolog.282>.
- Grisham-Brown, J. (2000). Transdisciplinary Activity Assessment for Young Children With multiple Disabilities: A Program Planning Approach. *Young Exceptional Children*, 3(2), 3–10. <https://doi.org/10.1177/109625060000300201>.
- Guardino, C. A. (2008). Identification and Placement for Deaf Students With Multiple Disabilities: Choosing the Path Less Followed. *American Annals of the Deaf*, 153(1), 55–64. <http://www.jstor.org/stable/26234488>.
- Hoevenaars-van den Boom, M.A.A., Antonissen, A.C.F.M., Knoors, H. & Vervloed, M.P.J. (2009). Differentiating characteristics of deafblindness and autism in people with congenital deafblindness and profound intellectual disability, *Journal of Intellectual Disability Research*, 53(6), 548-558. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2009.01175.x>
- Horrocks, E. L. (2010). *The effects of in-service teacher training on correct implementation of assessment and instructional procedures for teachers of individuals with profound multiple disabilities* (Doctoral thesis). Utah State University
- Kaplan Şahin, B. (2016). *Rehberlik araştırma merkezlerinde görev yapan öğretmenlerin otizm spektrum bozukluğu olan çocukların eğitsel değerlendirme sürecine ilişkin yeterliliklerinin değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Kırbyık, M.E. (2011). *Özel eğitim değerlendirme kurulunda görevli rehber öğretmenlerin eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecine ilişkin görüşleri* (Yüksek lisans tezi). Uşak Üniversitesi.
- Matson, J. L. (1994). *Diagnostic assessment for the severely handicapped-u*. Scientific Publishers.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. Nobel.
- Nakken, H. & Vlaskamp, C. (2007). A need for a taxonomy for profound intellectual and multiple disabilities. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 4 (2), 83–87. <https://doi.org/10.1111/j.1741-1130.2007.00104.x>
- Öz, F.S. (2012). İzmir il merkezine bağlı rehberlik ve araştırma merkezlerinin 2005-2010 yılları çalışmalarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1), 174-186. <http://www.InsanBilimleri.com>
- Özak, H., Vural, M. & Avcıoğlu, H. (2008). Rehberlik araştırma merkezi müdürlerinin tanılama, yerleştirme, izleme ve değerlendirmeye ilişkin görüş ve önerileri. *Abant İzzet Baysal*

- Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(1), 189-206. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aibuefd/issue/1492/18048>
- Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2018). T.C. Resmi Gazete, 30471, 7 Temmuz 2018, Erişim Tarihi: 27.10. 2019, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm>.
- Schram, T.H. (2003). *Conceptualizing Qualitative Inquiry: Mindwork for Fieldwork in Education and the Social Sciences*. Merrill/Prentice Hall.
- Soorya, L., Leon, J., Trelles, M.P. ve Thurm, A. (2018) Framework for assessing individuals with rare genetic disorders associated with profound intellectual and multiple disabilities (PIMD): the example of Phelan McDermid Syndrome, *The Clinical Neuropsychologist*, 32(7), 1226-1255, <https://doi.org/10.1080/13854046.2017.1413211>.
- Uğurlu, N. I. & Kayhan, N. (2018). Sınıf öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerin eğitsel değerlendirme süreçlerine yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (29), 626-669. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.398385>
- Van der Putten, A., Viaskamp, C., Reynders, K. & Nakke, H. (2005). Movement skill assessment in children with profound multiple disabilities: A psychometric analysis of the Top Down Motor Milestone Test. *Clinical Rehabilitation*, 19, 635-643. doi: 10.1191/0269215505cr862oa
- Yurtsever, Ş. (2013). *Eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde görev alan rehberlik ve araştırma merkezi personelinin karşılaştığı sorunların belirlenmesi* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi.

Extended Summary

Problem Statement

Multiple disability (MD) is defined as coexistence of more than one disabilities, and it can include various combinations of disabilities. Examples can include intellectual disabilities with deafness, intellectual disabilities with physical disability, and autism spectrum disorder with sightlessness. Individuals with MD are affected by more than one disability and represent a highly heterogeneous group. Along with the types of disability of individuals with MD and their severity, their educational performance also varies. In other words, the differences of individuals with multiple disabilities are more than their similarities (Akçamete, 1992).

Therefore, a team consisting of all relevant professionals such as educators, therapists, auxiliary staff and the family, should act as decision-makers in an interdisciplinary and collaborative structure in the diagnosis and assessment of individuals with MD (Carnaby, 2007; Cass et al., 1999; Dosen, 2015; Nakken and Vlaskamp, 2007; Hoevenaars-van den Boom et al., 2009). Considering that the methods and instruments of assessment specific to each disability should be used sophisticatedly in the assessment processes of individuals with MD, it is believed that the assessment processes of these individuals are highly challenging. Therefore, in this study, it is aimed to determine the opinions of the staff who perform educational assessments in the guidance research centers (GRC) regarding the assessment processes of individuals with MD.

Method

In this study, phenomenology, a qualitative research method, is used, as it is aimed to determine how the assessment processes of individuals with MD take place in GRC, based on the opinions of GRC staff. Phenomenology is a design that aims to reveal the experiences of

individuals with an event or phenomenon (Schram, 2003). When the demographic information of the staff working in the Guidance Research Centers, participating in the research is examined, it is seen that five of the participants are men and four are women. In the study, in order to determine the opinions of the staff who perform educational assessments at GRC regarding the assessment processes of individuals with MD, an interview form was prepared based on literature review. The form was given its final shape by obtaining the opinions of experts working in the field of special education and measurement / assessment. Interview questions prepared in accordance with the semi-structured interview technique were asked to the staff members working in the GRC one-to-one and their opinions were recorded.

Findings

Staff members who evaluate individuals with multiple disabilities stated that individuals with MD apply to GRC with their individual efforts. Participants reported that there is no acoustic insulation in the building. It was also stated that there were problems such as lack of yellow embossed walking lines for individuals with visual impairment, a test room, an individual study room for specialists, a physical therapy room, a ramp, and an elevator. In addition, the staff members complained that the restrooms were not suitable for individuals with MD. The personnel who evaluate the individuals with MD stated that they made assessments in their interview rooms which did not offer a suitable environment, and that there was a lack of materials. Staff who evaluate individuals with MD stated that they used the materials in GRC and performance evaluation forms prepared by the government, which were insufficient. The participants mentioned that they had problems in convincing the parents during the placement process and that they were directed to public schools. Regarding the support education of individuals with MD, it was argued stated that support education was provided according to the disability of the child and the request of the parents. The staff evaluating individuals with MD stated that, in order to better evaluate individuals with MD and to place them in the educational environment, the material deficiencies should be addressed, required equipment should be provided to determine the performance of physically impaired children, the parents should be included in the process, a special team should be established to monitor the placement process, and the student's opinion should be taken into consideration. They also pointed out that the assessment team might visit the school with the child during the process.

Discussion and Conclusion

As a result of the study, it has been found out that individuals with MD apply to GRC with their individual efforts and with the guidance of schools. When we examine the studies on the experiences of individuals with disabilities in the assessment process in Turkey, it is observed that primary school teachers, guidance services, and families are in contact in the early stages of the educational assessment process (Çuhadar, 2017; Uğurlu and Kayhan, 2018). Cifci Tekinarslan et al. (2018) determined that parents suffer from several deficiencies such as lack of information about laws and regulations and lack of a process of diagnosis and placement of the child in education, as well as physical issues such as lack of a support training room. The authors also found that the information provided by the experts was insufficient. These findings are consistent with the findings of this study. It can be argued that individuals with MD apply to GRC either through their own efforts or through school guidance. However, it can be concluded that families are not properly informed on the educational assessment and diagnosis processes. It can also be claimed that some post- assessment difficulties are experienced due to insufficient information provided by the families.

Recommendations

- Recommendations can be made to authorities regarding the improvement of the physical conditions of the guidance research centers.
- Staff members can be trained on the use of standard measurement tools to evaluate individuals with MD.
- The variety of tools used to evaluate individuals with MD can be improved.
- Studies regarding the assessment processes of individuals with MD can be conducted with personnel positioned in different GRCs in Turkey.